

Ki gondolta volna, hogy az emlékév kapcsán a zsidó szervezetek megszarolják a kormányt, mindnyájunkat, és azt várják, hogy hamisítsuk meg a történelmet? E vitához e rövid cikkel járulok hozzá.

Játsszunk népbíróságosdit!

Hallom, hogy Bojtár Endre irodalmár „halálosan komolyan vett performance-t” szervez: egy esküdszék előtt hozzáértő történészek és jogászok részvételével letárgyalják az elmaradt Horthy-pert. Nagyszerű ötlet! Kíváncsi vagyok, milyen dramaturgiát fognak alkalmazni. A hollywoodi bírósági filmek mintáját? A siker garantált, ez a megoldás még a középszerű történeteket is izgalmassá teszi. De van itt egy bökkenő: ezekben a filmekben az élesesű, agyafűrt és gátlástalan ügyvéd a főszereplő, aki még a nyilvánvaló bűnösöket is tisztára mossa. Nagy lebögés lenne, ha Horthy ártatlanként és megdicsőülten állna fel a vádlottak padjáról.

Játsszunk inkább háborús bűnösök bíróságát, nürnbergi pert! De ezzel meg az a probléma, hogy Horthyt nem csak az amerikaiak, de még a szovjetek sem tekintették háborús bűnösnek, annak ellenére, hogy a második magyar hadsereg is kivette a részét a szovjetek ellen a németek oldalán a háborúban. Sztálin személyesen ellenezte, hogy Horthyt háborús bűnösnek tekintsék, így a nürnbergi perben csak tanúként hallgatták meg Veessenmayer ügyében. A legtesthezálóbb megoldás egy hazai népbíróság felállítása lenne, ha nem ezzel is ugyanaz a probléma adódna: Horthyt még itthon sem állították a háború után alakult népbíróságok elé (távollétében is megtehették volna).

A téma, amiről most szó van, a világtörténelem egyik letragikusabb fejezetét érinti. Felelőtlen és gusztustalan dolog ha ezzel kapcsolatban akár csak az enyhe ironizálás hangján szólunk. Ezért leszögezem, nem a zsidóüldözések miatti felelősségről, hanem Bojtár Endre ötletéről, bíróságosdijáról beszélek, melyet a HVG „performance”-nak nevezett.

Tehát a Bojtár-ötlet megvalósításának módjánál tartunk. Ne csüggedjünk, van kiút. Az ötvenes években a koncepciós perek tömeges alkalmazásában komoly tapasztalatokat szereztünk, és az örökbecsű Bacsó Péternek köszönhetően a fiatalabb nemzedékek számára is érthető és jól követhető lesz. Feltételezem, Bojtár Endre mint ötletgazda személyes részvételével is emelni kívánja majd a performance színvonalát – egy Virág-elvtárs? – vagy a vád tanúja szövegének a megírásával? Esetleg Vida Ferenc szerepében? – nem bízva a döntést a véletlenre? (Itt most rövid kitérőt teszek, csupán arra figyelmeztetve, hogy egy ilyen számonkérés beláthatatlan fordulatokat ölthet. Bár egy irodalmi lapban annak idején megjelent, valószínűleg kevesen hallották az alábbi esetet. Amikor Faludy György a rendszerváltozás után hazajött Amerikából, elhatározta, hogy nagyon keményen beolvas Vidának, az 56-os perek vérbírójának. Nem kis utánajárás után megszerezte a telefonszámát és felhívta. Egy nő vette fel a telefont. Faludy mély lélegzetet vett, bemutatkozott és határozott hangon ezt mondta: Nagy Imre gyilkosával szeretnék beszélni. Mire a nő: Rögtön,

máris adom.) Az itt jelentkező probléma nem kevésbé súlyos lenne: ugyanis a nagyközönség eleve a koncepció per vádlottjával szimpatizál. Mindenesetre a társadalmi hatás garantált lenne: a feltehetőleg hónapokig elhúzódó bizonyítási eljárás miatt – már amennyiben a per nyilvános (de mi értelme lenne egy zárt tárgyalásnak?) – a vége felé már fővárosunkban a kijevi Majdanhoz hasonló állapotok uralkodnának. (Kár, hogy az ötlet nem hamarabb született; megspórolhattuk volna a Kossuth tér állami pénzekből való feldúlásának horribilis költségeit.)

A sikeres hazai alkalmazás után szóba jöhetne az ötlet külföldi szabadalmaztatása, bár a potenciális vevőkör eléggé szűk. Egyes kelet-európai országok megint csak a vesztes ágra kerülnének. Antonescut és Tisót még annak idején népbíróság ítélte halálra, Háchát ugyan az oroszok letartóztatták, de a börtönben azonnal meghalt, Ante Pavelic-nak sikerült megszöknie és Perón tanácsadójaként túlélte az ellene szervezett merényleteket. Franciaországban viszont biztosan nagy sikere lenne egy Petain marsall ellen indított hasonló performance-nak. A déli periférián is lenne keresnivaló, bár Mussolinit ugyan szökés közben megölték a partizánok, de Franco és Salazar történelmi szerepét nem egyértelműen ítélik meg mai honfitársaik. Végül, északra fordulván, Quisling Szálasi sorsára jutott, és a finneknek is nélkülözniük kellene a pert, mert Mannerheim tábornoknak sikerült az, ami Horthynak nem, a németekkel való fegyveres szembefordulás. A nagy fejesek után viszont rá lehetne térni a háborús bűnösök és kollaboránsok második vonalára, s így a bíróságosdi tetszés szerinti ideig tarthatna.

Remélhetőleg előbb-utóbb csak születnének még utólagos történelmi ítéletek, de én leginkább annak örülnék, ha egy bíróság a társadalmi rend és béke felelőtlen veszélyeztetése miatt az ötletadót juttatná rács mögé. Horthy vagy bármely történelmi személyiség történelmi felelősségét vitatni természetesen vég nélkül lehet, adott esetben szükséges is. De más egy történész-konferencia, ahol szakmai érvek és adatok csatáznak egymással, és a végkövetkeztetést a nyilvánosság és az érdeklődő nagyközönség szűri le, és megint más egy *ítéletet* mondó bírósági játék, ahol szimbolikusan megöljük vagy bebörtönözzük a gyűlölt történelmi figurát, vagy csupán megfosztjuk maradék becsületétől és rangjától. (A felmentése eszembe sem jut; tekintve az őt létrehozók elvárásait, ezt a kockázatot nem merné vállalni a tisztelt bíróság; meg különben is, nem koncepció peresdit játszunk?)

Bp, 2014. febr. 23.

Kiss Károly

(Megjelent a Magyar Nemzet 2014. február 26-i számában)

Kiegészítések

Ez a bíróságosdi egyébként nem új találmány. A kommunizmus fekete könyvében a 414. oldalon található Claude Roy regénye nyomán egy bekeretezett részt, amely a "Francia értelmiségiek furcsa játéka" címet viseli, mikor is koncepció per játszanak a részvevők.

Körmendy Zsuzsanna Koestler-monográfiájának 307. oldalán ír Koestler magyarul nem olvasható regényéről (The Age of Longing), amely a párizsi értelmiségről szól. A regényben van egy jelenet, amelyben a félrészeg párizsi társaság egy mulatóban koncepciót játszik. (Amikor Koestler Párizsban élt, Sartre-ral, Beauvoir-ral, Camus-val, s a francia értelmiség számos jelentős figurájával közeli kapcsolatba került.) – *Körmendy Zsuzsanna közlése*

*

Bármilyen figyelmesen olvasom a sajtót, nem találok érdemi érveket arra vonatkozóan, hogy miért félrevezető és hamis a német megszállás tervezett emlékműve. A Süddeutsche Zeitung tudósítója azt írja, hogy az emlékmű „látszólag ártalmatlan, jószándékú módon egy kalap alá veszi a tetteseket, a bűnösök segítőitársait és az áldozatokat”. Továbbá: „ha minden magyar áldozat volt, nem lehettek tettesek a magyarok”. (HVG, Vélemény, 2014. febr. 8.) – Nem értem, mi akadályozza meg azt az értelmezést, hogy a náci megszállást jelképező sasba beleértsük a hozzá szegülő kollaboránsokat és nyilasokat? És ugyan miért tartoznának bele ugyanők az áldozati arkangyal jelképébe? Sas – német megszállás, nácizmus; arkangyal – áldozatok. Természetesen volt zsidóüldözés 1944. március 19. előtt is, de addig az üldözöttek élete nem volt veszélyben.¹

Az Economist így kommentálja az emlékművet: „A zsidó vezetők és történészek egyformán elítélik, mert Magyarországot a nácik ártatlan áldozatának, nem pedig készséges kollaboránsának mutatja be.” [Csak akkor vajon miért volt szükség e készséges kollaboráns megszállására? – KK] A budapesti német nagykövetség „sajnálatosnak” tartja az emlékmű felállításának tervét.

Eörsi Mátyás az emlékév előkészületeit a hazai zsidó közösséget ért „legsúlyosabb tragédia elhazudásának” nevezi. (Narancs, 2014. febr. 20.) Az e vitában legaktívabb Ungváry Krisztián pedig így érvel (HVG, 2014. február 22.): „A németek nélkül természetesen ebben a formában nem lett volna holokauszt, ezt nem is vitatja senki, de a kérdést így is fel lehet tenni: **ha** nem vonulnak be a németek, **de** az elit szabad folyást enged a parlament akaratának, **akkor** mi történt volna? [az én kiemeléseim – KK] Hiszen a magyar parlamentben már 1941-től erős volt a nyomás a képviselők többsége részéről, hogy a magyar zsidóságot telepítsék ki és fosszák meg vagyonától.” – Mi történt volna? Tétélezzünk fel tetszés szerinti borzalmakat,

¹ Tudom, hogy abszurdumnak tűnik, ha azt állítom, hogy a zsidó származású polgárok még a numerus clausus és a zsidótörvények közepette is bizonyos értelemben jogbiztonságban éltek, de hadd mondjak el erről egy történetet. A probléma kezelésének közjogi jellegéről sokat elmond Vas István esete. Visszaemlékezéseiből megtudjuk, hogyan nyert pert egy zsidó költő zsidó ügyvéd unokatestvérének segítségével a második zsidótörvény után, az e törvény hatálya alá tartozó foglalkoztatási jogviszony tekintetében a Honvédelmi Minisztériummal szemben (!) a Horty-rendszer közigazgatási bíróságán. (Érthetőbben: Vas Istvánt a második zsidótörvényre hivatkozva elbocsájtották állásából, de Béla nevű unokatestvére a törvény valamilyen kikötésére hivatkozva megnyerte a pert.) Azt hiszem, ezt a „Mért vijjog a saskeselyű?”-ben olvastam; vagy a „Nehéz szerelem”-ben?

majd pedig mondjunk ítéletet azok feje fölött, akiket megvádoltunk ez el nem követett bűntettekkel... És a végén pedig fogjuk rájuk, hogy elhazudják az igazságot.

Hogy nevezetteknek mi a szándéka ezzel a történelmi zsarolással, azt felesleges találgatnunk, mert egyrészt nyilvánvaló, másrészt elmondják ők maguk:

„Pedig ha valamikor, akkor most van az a helyzet, amikor a Páva utca mint intézmény nemzetközi botrányt tudna kelteni, olyat, amiből a kormány nem jönne ki jól.” (Ungváry Krisztián)

„Magyarországot immár egyetlen kérdés foglalkoztatja: megy-e, vagy marad Orbán, és sikerül-e valakinek valamiben legyőznie a miniszterelnököt? A Mazsihisz küzdelmét figyelők és a Mazsihisz tagszervezeteinek tagjai között is sokan arra várnak, hogy valaki végre kiüsse Orbánt. Akik a bukását akarják látni, csak olyan tettek fognak tapsolni, amely Orbán veszítét okozhatja, nekik minden más csalódást okoz.” (Eörsi Máttyás) – Hát ennyit a történelmi tényekhez hű, tisztességes „emlékezet-politikáról”.

*

A korszakról sok objektív értékelést lehet olvasni; én hadd javasoljam a saját Horthy-tanulmányomat: <http://kisskaroly.x3.hu/tortenelem/horthy-portre.pdf>

Felhasznált cikkek:

Heti Válasz, 2014. jan. 30: Ki értelmezheti a múltat? (Sümegei Noémi interjúja Schmidt Máriával)

Heti Válasz, 2014. febr. 20: Córesz van. A Mazsihisz és a holokauszt-emlékév. (S. A.)

Heti Válasz, 2014. febr. 20: „Ne külhatalmak osszák az észet.” (Stumpf András interjúja Schiffer Andrással)

HVG 2014. febr. 1.: Az Orbán-kabinet és a történelem. (Murányi Gábor)

HVG 2014. febr. 8.: Megengedhetetlen felhasználás. (Kathrin Kahlweit)

HVG 2014. febr. 22.: „Rájöttek, hogy a választót nem lehet eléggé alábecsülni.” (Seres László interjúja Ungváry Krisztiánnal)

HVG 2014. febr. 22.: Mikor visszakozik a Fidesz? (Krekó Péter)

Magyar Narancs, 2014. febr 20.: A Mazsihisz külső és belső harcairól (Eörsi Máttyás)

Magyar Nemzet, 2014. febr. 8.: Politikai hisztéria a holokauszt-emlékévben. (Löffler Tibor)

Magyar Nemzet, 2014. febr. 12.: Emlékezetpolitikai háború. (Sebes Gábor)

Magyar Nemzet, 2014. febr. 12.: Az elszalasztott lehetőség. (Körmendy Zsuzsanna)

Magyar Nemzet, 2014. febr. 14.: A visszalopakodó XX. század. (Csejtei Dezső)

Magyar Nemzet, 2014. febr. 18.: Az eset és a helyzet. (Czakó Gábor)

Magyar Nemzet, 2014. febr. 25.: Moszkoviták, berliniták, szerecsenyártás. (Löffler Tibor)

The Economist February 1st 2014: Hungary and the Holocaust. Statue of limitations.